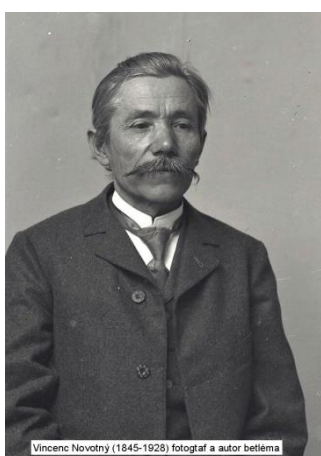

Libáňské noviny č.84 září 2017

Vážení občané, milí pravidelní čtenáři i nahodilá „kolemjdoucí“ veřejnosti,

chceme se s vámi v tomto čísle novin podělit o příběh z vašeho okolí. Příběh, jehož počátek nalezneme ve století devatenáctém. Příběh, kterému hrozil osudový konec ve století dvacátém. A může to nakonec být příběh, který díky dobrovolnickému úsilí překoná i století současné dvacáté první! Pohodlně se usadte a otevřete svou mysl představivosti...

...Přenesme se do poloviny 19. století, do dřevěné chalupy v obci Dětenice, kde se právě narodil kluk později zvaný "Čeněk". V dospělosti bychom jej označili za všeučelá. Vyučil se nejen malířem pokojů a fotografem, ale k tomu rozumí truhlářně, řezbaří, váže knihy a maluje obrazy. Pro Vás a tento příběh je však nejdůležitější, že je zakladatelem fotografické živnosti, které propůjčil své jméno NOVOTNÝ a že svůj um, zručnost a píli využil při vytvoření velkého, pohyblivého a ozvučeného betléma....

Vincenc Novotný (1845-1928) fotograf a autor betléma

Vincenc Novotný (1845-1928) zvaný Čeněk se narodil v obci Dětenice v chalupě č.p.39. Rodná chalupa stávala v kopci zvaném "Bradák" směrem k Osenicím a dnes bychom ji již těžko hledali. Základní vzdělání získal v obecné škole v Osenicích a celý život se dále doučoval a své vzdělání prohluboval. U svého otce se vyučil truhlářem. Další profesí byl malíř pokojů a fotograf. Ve fotografické praxi se zaučoval u Josefa Pírky v Pardubicích a toto řemeslo se nakonec stalo jeho hlavní obživou.

V roce 1877 se Čeněk stěhuje do stavení č.p.24, které se nachází přímo v centru obce. Svým dřevěným a barevně vyvedeným štítem i fasádou dodnes zdobí dětenickou návěs. Téhož roku si bere za manželku Františku

Petrtylovou a záhy zakládají rodinu. Dospělosti se dožívají tři ze šesti dětí. Synové František Xaver a Josef a dcera Anna.

bratři Novotní: Josef (vlevo) František Xaver (vpravo)

Ke každé poctivé fotografické živnosti patří fotoateliér. Ten první vzniká roku 1901 na pozemku u č.p.24 v Dětenicích. Je napřed dřevěný, ale poté přebudovaný jako zděná stavba (budova doposud stojí a je v ní umístěna drobná truhlářská dílna). Druhý ateliér otevřel roku 1911 v nedalekém městě Libáni. Jednalo se o stavbu dřevěnou (dřevěná stavba se nedochovala, ale byla umístěna v prostoru mezi současnou hospodou U Koruny a restaurací Radnice).

fotoateliér v Dětenicích u č.p.24

Čeněk produkoval i klasickou ateliérovou portrétní fotografii, ale v okolí zaznamenával a dokumentoval rovněž rodinné sešlosti, různé slavnosti, divadelní představení i události na zámku v Dětenicích. Roku 1910, tzn. ve věku 65 let, předává vedení živnosti staršímu synovi Františkovi Xaverovi (1881-1914). Působení Františka jako fotografa i jeho život ale ukončila první světová válka, na jejímž samotném počátku padl na srbské frontě.

Vedení obou fotoateliérů se tak od roku 1914 ujal Františkův bratr Josef Novotný (1887-1954). I když i on musel narukovat do armády. Za války sloužil v Maďarsku, kde fotografoval vojáky, kteří své podobenky odesílali domů. Po návratu se úspěšně ujal veškeré činnosti. Josef se především zaměřil na fungování ateliéru v Libáni, kam se přestěhoval a kde až do konce svého života žil se svou rodinou. Činnost prosperující firmy končí krátce po roce 1949, kdy ani doba nebyla živnostníkům příliš nakloněna. Jméno Čeněk, František nebo Josef Novotný lze jistě doposud nalézt na většině historických fotografií a pohlednic z blízkého i širokého okolí Dětenic i Libáně. Nyní máte povědomí rovněž o činnosti a osudech jejich autorů.

Jako malý kluk pomáhá Čeněk každoročně o Vánocích sestavit malý papírový betlém. Prohlíží si kulisy cizokrajného města i postavy z exotických zemí. Neznámý svět mu učaroval. V dospělosti probuzená fantazie, umělecké cítění fotografické, um, zručnost a píle jej přivedly na myšlenku původní papírový betlém rozšířit, rozpohybovat a ozvučit. A tak mezi roky 1895 až 1910 vzniká pod jeho rukama „Dětenický Betlém“. Sice po malých kouscích, tak jak se dostavila inspirace, když zbylo trochu času, nebo když získal nějaký nový materiál. Velký prostor ateliéru v Dětenicích se k této práci velmi hodil. Betlém narůstal více a více, až ve výsledku jeho konstrukce ze dřeva dosáhla šíře téměř čtyř metrů. Na konstrukci nasadil papírové kulisy města, krajiny a zejména figury. Těch papírových bylo více jak padesát a dřevěných (určených k pohybu) více jak dvacet. Pohyb obstaral ruční pohon (klika a závaží), od které dřevěné soukolí a drátěná táhla vedla k jednotlivým figurám i k hudebnímu stroji, takže se figury hýbaly a hudba hrála. Dětenickou chalupou i ateliérem prošlo mnoho zvědavých návštěvníků. Tak se propojuje historie a svět fotografických ateliérů Novotných a Čeněkova betléma.

betlém ve fotoateliéru v Libáni (asi rok 1941)

V pamětech je poznamenáno, že asi kolem roku 1941 nechal Josef Novotný převést betlém do fotoateliéru v Libáni. Jeho zásluhou byl doplněn o osvětlení a především o moderní elektrický pohon. Z této doby a z místa ateliéru v Libáni pochází i jediná v rodině dochovaná fotografie. Po druhé světové válce a po uzavření fotoateliéru je betlém dlouhá léta k vidění v libáňské modlitebně Církve československé husitské, kde se každé jeho puštění těšilo velké pozornosti. **...Bohužel to i znamenalo, že betlém na dlouhá léta zmizel z očí rodiny a bez jejího vědomí jej čekal smutný osud. Jeho značně poškozené trosky byly při nálezu v roce 1998 dokonce sbírány na uhlí...**

Betlém, jehož nejstarší část je datována do poloviny devatenáctého století, přežil obě světové války a byl nalezen vyhozený na uhlí, nyní pomalu vstává z trosek. Ve spolku **Dětenický Betlém, z.s.**, jehož členy jsou přímí potomci Vincence „Čenka“ Novotného, usilujeme o úplné znovuoživení betléma. Pro rozsah poškození spolupracujeme s opravářem varhan Vojtěchem Jonášem a pedagogy a studenty ateliéru restaurování papíru v Litomyšli pod vedením ak. mal. Josefa Čobana. Jejich zaujetí dává nám všem naději na úplnou obnovu. Obnovu, která se nachází ve svém posledním roce, a kterou můžete spolu s námi sledovat a svým zapojením podpořit i Vy. Zapojte-li se, podpořte tak úsilí, které spojuje historii našich předků a míst. Připravujeme pro Vás další informace, tentokrát přímo z ateliéru v Litomyšli a rádi bychom s nimi před Vás občany města Libáň a okolí v brzké době předstoupili. Děkujeme městu Libáň za vstřícnou spolupráci a poskytnutí prostoru pro sdílení našeho záměru.

Seznamte se s projektem prostřednictvím webových stránek www.detenickybetlem.cz , nebo na facebooku [Zachraňme Dětenický Betlém](#). Závěrem prosba z naší strany: ten z Vás, kdo vlastní jakoukoliv historickou fotografii libáňského fotoateliéru Josefa Novotného nebo betléma samotného, nechť ji zapůjčí městu Libáň k vyhotovení kopie! **Sbírkový účet spolku určený pro obnovu betléma: 3011196962 / 2010 FioBanka**

zapsal jménem spolku Dětenický Betlém, z.s. Jan Volák, prapranuk Vincence Novotného, Dětenice č.p.24,